

έντεκτων διὰ τῆς ἐπαγωγοῦ ἀναγραφῆς τῶν ἀξιοζηλώτων ἔργων μεγάλων ἀνδρῶν.

«Ο χαρακτὴρ τοῦ Πλουτάρχου (παρατηρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Κοραῆς) εἶναι πλούσιος ἀπὸ φράσεις καὶ λέξεις συμπλεγμένας εἰς τρόπον ὡστε νὰ γο-
ητεύωσι τοῦ ἀναγιγνωσκούτος τὴν ἀκοήν. Η γοητεία θεωρεῖται μ.άλιστα εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ζωγραφεῖ μὲ ζωηρότατα χρώματα καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ κάλλος καὶ τῆς ἀσχημίας τὰς κακίας. "Αξιον ἐπαίνου εἰς τὸν Πλούταρχον εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐπέριεργάσθη νὰ μιμηθῇ ιδίως κά-
νεν' ἀπὸ τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς· ἀλλ' ἐσύνταξε τὸ λεκτικὸν μέρος τῶν συγγραμμάτων του ὡς ἐσυγχώρει τῆς γλώσσης ἢ τότε κατάστασις, καὶ ἡσχολήθη ἔξαιρέτως εἰς τὸ Πραγματικόν. Τὸ Πραγματικὸν τοῦτο εἶναι τόσον πλούσιον ἀπὸ βιωφελῆ παραδείγματα καὶ παραγγέλματα, ὥστ' ἀμ-
φιβάλλω μὲν εύρισκεται κάνεν ἄλλο σύγγραμμα παρὰ τοῦ Πλουτάρχου τὰ συγγράμματα πλουσιώτερον. Παράδειγμα τούλαχιστον ἄλλο πολυμα-
θεστάτου ἀνδρὸς, ὃστις πλέον παρὰ τὸν Πλούταρχον ἐγγάρισε τὸν τρόπον
νὰ καταστῆσῃ τὴν πολυμάθειαν ὡφέλιμον, δὲν ἔχομεν». Ο Κοραῆς πα-
ρατίθεται μόνον τοῦ Montaigne καὶ τοῦ 'Ρουσσώ τὰς περὶ Πλουτάρχου γνώμας. 'Εκεῖνος μὲν ἔγραψε. «Μεταξὺ τῶν ἡμετέρων Γαλατικῶν συ-
γγραφέων δλων δίδω καὶ (μὲ δίκαιον, νομίζω) τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν 'Ιά-
κωβον 'Αμιότον. 'Αλλ' ὅτι μάλιστα μ. εὐχαριστεῖ εἰς αὐτὸν, εἶναι ἡ
κρίσις νὰ διαλέξῃ βιβλίον (τὸν Πλούταρχον) τόσον ἀξίον καὶ τόσον ἀρ-
μόδιον διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ δῶρον εἰς τὴν πατρίδα του. Οὐδεμίκα σωτηρίας
ἐλπίς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀμαθεῖς ἡθελεν είσθαι, ἐὰν τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν
μᾶς ἀνεστήκονεν ἀπὸ τὸν βόρρωφον. Τώρα, γάρις εἰς τὸν Πλούταρχον,
τολμῶμεν καὶ νὰ λαλῶμεν καὶ νὰ γράψωμεν· τώρα καὶ αἱ γυναῖκες
εἶναι καλαὶ νὰ διδάσκωσι καὶ αὐτοὺς τῶν σχολείων τοὺς διδασκάλους. 'Ο Πλούταρχος ἔγινε καθημερινὴ ἡμῶν ἀνάγνωσις». 'Ο δὲ 'Ρουσσώ.
«Μεταξὺ τῶν δλίγων βιβλίων, ὃσα κάμμιαν φοράν ἀναγνώσκω ἀκόμη,
δ Πλούταρχος μάλιστα μὲ προσηλόγει καὶ μὲ ὡφελεῖ. Πρῶτον αὐτὸν
ἀνέγνωσα εἰς τὴν παιδικήν, καὶ αὐτὸς θέλει είσθαι τῆς γερουσιακῆς μου
ἡλικίας ἡ τελευταῖα ἀνάγνωσις. Εἶναι σχεδὸν ὁ μόνος συγγραφεὺς, τὸν
ὅποιον ποτὲ δὲν ἀνέγνωσα χωρὶς χαρπόν». 'Ο Κοραῆς, μεταγράψως τὰς
δύο ταύτας τοῦ Montaigne καὶ τοῦ 'Ρουσσών κρίσεις, ὑποσημειώσας.
«Ἀναγκαῖαν ἔκρινα νὰ προσθέσω τῶν δύο Γαλατικῶν τούτων φιλοσόφων
τὴν περὶ τοῦ Πλουτάρχου κρίσιν, διὰ νὰ μάθωσιν οἱ γένοι πόσον τιμῶνται
τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ συγγράμματα. Καὶ διὰ τί νὰ μὴ τὰ τιμῶσιν,

έπειδη εἰς αὐτὰ χρεωστοῦν τὸν φωτισμὸν αὔτον; "Ο, τι μάλιστα λέγει ὁ Μονταίγνος δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὑπερβολὴ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸν Πλούταρχον, ἀλλ' αὐτὴ ἀκριβῶς ή ἀληθεια. Τοσαύτην ἔχει δύναμιν βι-βλίον φρογίμου συγγραφέως, βοηθούμενον ἀπὸ φίλας ἄλλας περιστάσεις μικρὰς, ὡστ' ἔθνος δλόκληρον νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τῆς ἀπαιδευσίας τὸν βόρ-βορον, καὶ νὰ τὸ διδάξῃ πῶς νὰ διορθώσῃ καὶ τὰ ἥθη καὶ τὴν γλῶσ-σάν του· τὰ ἥθη μὲ τὰ καλὰ τῆς ἀρετῆς παραγγέλματα καὶ παραδείγ-ματα· τὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ Πραγματικοῦ μέρους, χωρὶς τοῦ δποίου τὸ Λεκτικὸν δὲν εἶναι παρὰ κενὸς ἀέρος ψόφος". Κατ' ἄλλην τοῦ Montaigne μαρτυρίαν (διότι ὁ γάλλος οὗτος κλασικὸς συ-γραφεὺς οὐχὶ ἀπαξ ἀλλὰ μυριάκις ποιεῖται μνεῖαν τοῦ Χαιρωνέως φι-λοσόφου), δ. Πλούταρχος εἶναι le plus judicieux auteur du monde. Καὶ δ 'Ρουσσώ ὠφελήθη τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν πλουταρχείων συγγραμμάτων, διότι τὸ παιδαγωγικὸν αὐτοῦ ἀριστούργημα Εἴσιθ περιέχει πολλὰς θεωρίας, δεδαγεισμένας. ἐκ τοῦ περὶ «παῖδων ἀγωγῆς». Ἄλλα καὶ δι μέγας τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους δραματουργὸς πα-ρέλαβεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἐνίους ἐκ τῶν δραματικῶν αὐτοῦ μύθων, ἐν τρισὶ δὲ τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ τραγῳδιῶν φέρονται οὐκ ὀλίγα ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου, κατὰ δῆμον μεθηριηνευμένα. Τοσαύτη καὶ τηλικαύτη ἦτο ἡ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πλουταρχείων βίων ψυχικὴ ἀπόλαυσις καὶ ἥδονή ὡστε ἡ περιώνυμος Κυρία 'Ρολάνδ ἐκάλεσεν αὐτοὺς la pâture des gran- des âmes. Τὰ συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν ψυχο-τερπέστατον ἀνάγνωσμα βασιλέων, στρατηγῶν, καὶ λογίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. 'Ο βασιλεὺς Ἐρρίκος Δ', ἵνα περὶ τῶν ἀλλων μηδὲν εἶπω- μεν, ἔγραψε πρὸς τὴν ἔχυτον σύμβιον δτι τὴν διάπλασιν τοῦ ἰδίου ἥθους ὥρειλε πρώτιστα καὶ μάλιστα εἰς τὴν μελέτην τῶν παραλλήλων βίων. 'Ο δὲ Μοντεσκιώ τὸν δρισμὸν τοῦ νόμου ἔλαβεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, ὃν είκετως ἀποκαλεῖ θεσπέσιον μὲν ὁ σοφιστὴς Εὐνάπιος, δεύτερον δὲ Σωκράτην, δ Κοραῆς. Καὶ δ διασημότατος γερμανὸς συγγραφεὺς Jean Paul, μὴ εἰδὼς πῶς ἀλλως νὰ παραστήσῃ τοῦ Πλουτάρχου τὸ οἰκουμενικὸν ἀλέος, ἀποκαλεῖ αὐτὸν «βιογράφον Σαΐζπηρ τῆς παγκοσμίου ιστορίας». "Αν ἐπέκειτο κίνδυνος νὰ ἀφανισθῶσιν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς (ἥρωτησέ τις Θεόδωρον τὸν Γαζῆν) σύμπαντες οἱ ἔλληνες συγγραφεῖς, τίνα τούτων, θὰ ἔσωζες, ἂν ἥδύνασο, ἐκ τῆς πανωλεθρίας; — Τὸν Πλούταρχον (ἀπεκρίνατο δ σοφώτατος Θεσσαλονικεύς). 'Εγτεῦθεν τὸ τοῦ Πλουτάρχου ὅνομα τέτακται παρὰ τῶν λογίων Γερμανῶν, "Αγγλων καὶ

Γάλλων, εἰς δήλωσιν πάσης σπουδαίας συλλογῆς βιογραφιῶν· αἱ ἐξ ἔγδεκα τόμων βιογραφίαι ἐνδόξων Γερμανῶν καὶ ἀλλων μεγάλων ἀνδρῶν, οὓς, τῇ συμπράξει τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν Γερμανίᾳ καθηγητῶν, ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1885 δ ἔξοχος γερμανὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς, Γότσαλ, φέρουσιν ἐπιγραφὴν «δ νέος Πλούταρχος». Καὶ δ ἄγγλος Δοναλδσῶν (ἐν τῇ Ἰστορίᾳ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἣν μετέφρασε μετὰ πολλῶν προσθηκῶν καὶ σημειώσεων δ σεβάσμιος πρεσβύτης Κ. Βαλέττας, δ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν 'Ελλήνων μεχθῆσας) ἀναφέρει παραπλήσια συγγράμματα, τοῦ Πλουτάρχου φερώνυμα. Πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη εύμοιροῦσιν ἡδη προσφάτων καλῶν βιβλίων καὶ πραγματειῶν περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ πρυτάνεως τῶν βιογράφων. Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὸ περὶ Πλουτάρχου δις ἐκδοθέν δίτομον σύγγραμμα τοῦ σοφοῦ ἐν Γιάουερ γυμνασιάρχου Φόλκμαν (1873)· οἱ "Ἄγγλοι τὰ τέσσαρα περὶ Πλουτάρχου τρὶς ἢ τετράκις ἐκδοθέντα ἀναγνώσματα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δουβλίνου, Τρέντς· οἱ Γάλλοι, τὴν πολλοῦ λόγου ἀξίαν συγγραφὴν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Γρεάρδ (1880)· οἱ Ἰταλοὶ, τὴν σπουδαίαν μελέτην τοῦ καθηγητοῦ Σεντοφάντη· οἱ Βορειαμερικανοὶ, τὸ δωκίμιον τοῦ ἀρίστου αὐτῶν συγγραφέως "Εμερσων. Ποιούμεθα δὲ μνεῖαν μόνων τῶν νεωτάτων περὶ Πλουτάρχου ἔργων, ἀλλως τε καὶ διέτι ἡ ἐξαριθμησις τῶν παλαιοτέρων συνταγμάτων θὰ παρεῖλκεν ἡμᾶς εἰς πλουτάρχειον βιβλιογραφίαν.

Πρὸς τὴν ἡθικὴν τοῦ γένους στοιχείωσιν ἀποσκοπῶν δ Κοραῆς ἐγκατέσπειρε καὶ εἰς τοὺς παραλλήλους τοῦ Πλουτάρχου βίους πλείστας δσας ἡθικὰς καὶ πολιτικὰς γνοθεσίας, καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν παρορμήσεις, ἃς δ ἀναγνώστης εύρεσκει πολλαχοῦ τῶν σημειώσεων. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀντιοχίου λέγεται πρὸς τοῖς ἄλλοις, δτι δ Καίσαρ ἐπειμψε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ἕγα τῶν ἀπελευθέρων αὐτοῦ, δγδματι Θύρσον, δν συλλαβὼν δ Ἀντώνιος ἐμαστίγωσεν, εἰτ' ἀφῆκε πρὸς Καίσαρα, γράψας, «σὺ δ', εἰ μὴ φέρεις τὸ πρᾶγμα μετρίως, ἔχεις ἐμὸν ἀπελεύθερον "Ιππαρχον· τοῦτον κρεμάσας μαστίγωσον, ἵν' ἵσον ἔχωμεν». Ἐνταῦθα παρατηρεῖ δ Κοραῆς. «Σημειούσθων ὡς σημεώσεως ἀξιον μάλιστα, οἱ δμογεγεῖς μοι τὸ περὶ τοὺς "Ελληνας εὐχερὲς τοῦτο τῶν 'Ρωμαίων· "Ελλην γὰρ ἦν δ παραδιδόμενος εἰς μαστίγωσιν "Ιππαρχος, διαπερ καὶ δ μαστιγωθεὶς Θύρσος. Τοιαῦτα δὲ πάσχειν εἰκὸς τὸ τῆς ἐλευθερίας καλὸν σῶσαι μὴ κατισχύσαντας». Φιλοσοφία καὶ παιδεία εἶναι, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἐν καὶ δμοιον πρᾶγμα. Ἐντεῦθεν δ Κοραῆς δὲν παύεται ὑποδηλῶν ἐκάστοτε

τὴν ἀδιάσπασσον τῆς παιδείας καὶ τῆς φιλοσοφίας σύζευξιν. «Ἡν γάρ διλάτων δύνομάζει φιλοσοφίαν, ταύτην διλούταρχος παῖδες αν εἴρηκε συγωνύμως ὡς οὐ μᾶλλον δυνατὸν τὴν παιδείας τυχεῖν δέγχει φιλοσοφίας τῇ ἐν ἡμέρᾳ εἶναι, μὴ φωτίζοντος τοῦ ἡλίου. Καὶ ξυχθεώρει ἐντεῦθεν τί βούλονται ἐν ἡμέν, οἱ παιδείαν μὲν ἐπανούντες, τὴν φιλοσοφίαν δὲ ἔξωθεῖν τῆς Ἑλλάδος πειρώμενοι.» Η γάρ ἐπὶ τοσοῦτον ἥλαταν μωρίας, ὡς μηδ' ἀντιφασκόντων ἔχετων αἰσθάνεσθαι, τῇ κακῶς παῖδευθεῖσιν ἑαυτοῖς συνειδότες, τὴν ἔξελέγχουσαν αὐτοὺς φιλοσοφίαν δεδίασιν». Εν τῇ φράσει «έλληνιστὶ τὸν ἀδελφὸν προσαγορεύσας» παρατηρεῖ δι Κοραῆς «σημειούσθιαν τὰ ταχεῖς ἐπιστήματις σχολάζοντα ἔλληνικὰ μειράκια τὸν Ῥωμαῖον ἔλληνιστὶ διαλεχόμενον ἐν καιροῖς τοιούτοις καὶ πάθεσι τηλικούτοις (κατὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος), ἐν οἷς ὁ λογισμὸς ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων αὐτομάτῃ τινὶ φορᾷ συγωθεῖται πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ οὐκ ἀπὸ τούτων εἰς ἀλλότρια, ὡς τεκμήριον τῆς εἶχον Ῥωμαῖοι σπουδῆς περὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων φωνῆν· καὶ φευγέτωσαν τῆς προγονικῆς γλώσσης τὴν καταφρόνησιν, ὡς βαναυσικῆς ἀναισθησίας σημείουν». Αλλ' ὅμως σήμερον βλέπεταις ἐν Εὐρώπῃ πολλὰ ἔλληνικὰ μειράκια καὶ ἄνδρας λαλούντας καὶ ἐν δήμῳ καὶ ἐν οἴκῳ τὴν γερμανικήν, τὴν γαλλικήν, τὴν ἀγγλικήν τῇ τὴν ιταλικήν, δλῶς δὲ ἀγνοούντας τὴν ἰδίαν γλώσσαν, ἐνίους δὲ τούτων καὶ μάλα αἰσχυνομένους τὴν ἔλληνικήν αὐτῶν δυσγένειαν!! «Οὔτε γάρ οἰκοδομαὶ πολυτελεῖς (γράφει δι Κοραῆς) οὔτε πλούτος τῶν ἐνοικούντων οὕτω κοσμεῖν πεφύκασι πόλιν, ὡς σοφοὶ διδάσκαλοι τῆς τῶν γέων παιδείας προΐσταμενοι. Οἱ δὲ, ὅπως μὲν αὐτοῖς εὐτυχεῖ τὰ τῆς ἐμπορίας, τὰ δὲ χωρία «βρύει μελίτταις καὶ προβάτοις καὶ στεμφύλοις» πολλὴν σπουδὴν ἔχοντες, τῆς δὲ τῶν ἰδίων τέκνων ἀμελούντες παιδείας, ζετωσαν καὶ αὐτῶν τῶν ἀνδραπόδων δύτες ἀτιμότεροι. Τεκμήριον δέ τῶν γάρ πλουσιωτάτων Σμυρναίων τέως οὐδεὶς ἦν λόγος, ὡς οὐδὲ Μεγαρέων· νῦν δὲ ἐνδιξότεροι γεγόνασι διὰ τὸν κοσμοῦντα τὴν πόλιν τῶν ἐπιστημῶν διδάσκαλον, τὸν φίλον Κούμαννον. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες διέπραξαν, ὡς γνωστὸν, πολλὰς μωρίας, ὡν αἰσχίστη ὑπῆρξεν ἡ διὰ περσικοῦ χρυσίου ἐπὶ φθερᾷ τῆς Ἑλλάδος, διεξαγωγὴ οὐκ ὀλίγων ἐμφυλίων πολέμων. Αθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐπορεύοντο πρὸς τοὺς Πέρσας ἐπαιτοῦντες ἀργύρια ὅπως ἀλληλοκτονήσωσι! Ο Σπαρτιάτης Καλλιχρατίδας δὲν ἦτο ἐκ τοῦ φυράματος τῶν μισαδέλφων ἐκείνων ἀγδρῶν, διότι περὶ τούτου λέγει δι Πλούταρχος δτι «ἡγεῖτο πάσαν ὑφ᾽ Ἑλλήνων ἦταν Ἑλλησιν εὐπρεπεστέραν τοῦ κολακεύειν καὶ φοιτᾶν ἐπὶ θύρας βαρβάρων, πολὺ χρυσίον,

ἄλλο δ' οὐδὲν καλὸν ἔχόντων». Ο Κοραῆς ἔμπλεως ἐνθουσιασμοῦ θαυμάζει καὶ τὸ ἑλληνικὸν τοῦ Καλλικρατίδου φρόνημα καὶ τοῦ Πλουτάρχου τὴν φιλογενῆ χρηστότητα. «Σημειοῦ, νέε, καὶ τοῦ λεκτικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ τοῦ χωρίου τοῦδε τὸ κάλλος· καὶ προαιροῦ ἐν ταῖς τῆς πατρίδος ταραχαῖς τὸ ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν ἡταῖσθαι μᾶλλον τοῦ προστάταις καὶ συμμάχοις τοῖς ἀλλογενέσιν ἐπὶ τοὺς διμογενεῖς χρώμενος παραίρεῖσθαι τῆς ἐνεγκαρένης τὸ κράτος· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ διολέσχυ τοὺς ἡμετέρους προγόναις μᾶλιστα. Πρῶτον μὲν γάρ Πέρσας τοῖς ἑλληνικοῖς ἐγκατέμειξαν πράγματι, καὶ τὸ πάντων σχετλιώτατον, Ἐλλήνων "Ἐλλήνες αἴμα ξέφεσι βαρβάρων ἔξέχεαν· εἴτα Μακεδόνας ἀρχειν "Ἐλλήνων ἐποίησαν· καὶ τὸ τελευταῖον, ὑποχείριοι "Ρωμαίοις γενόμενο·, οὐδὲν τοῖς "Ρωμαῖοις κατέλιπον ἀμυδρᾶς αὐτονομίας ἀπολαύειν οἶοι τ' ἐγένοντο. Καὶ δρα μοι πάλιν ἀπερ ἐν ἄλλοις (Πολιτικ. παραγγέλμ. § 19) εἴρηκε περὶ τούτου τὴν "Ἐλλήνων ἀποδυρόμενος ἄνοιαν δ νουνεχέστατος Πλούταρχος". Περὶ τοῦ Μαρίου ίστορεῖ δ Πλούταρχος «μήτε γράμματα μαθεῖν ἑλληνικὰ, μήτε γλώττη πρὸς μηδὲν "Ἐλληνίδι γρῆσθαι τῶν σπουδῆς ἔχομένων· ὡς γελοῖον δι γράμματα μανθάνειν, ὡν οἱ διδάσκαλοι δουλεύοιεν ἐτέροις». — «Μακρῷ δὲ γελοιότερον (ἐπιλέγει δι Κοραῆς), δ Μάριε, τὸ παιδείας ἀμοιρον εἴναι πεπαιδευμένων δεσπόζοντα». Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ναυτικῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι παρεκίνουν τοὺς Λακεδαιμονίους γὰς κατασκάψωσι τὰς Ἀθήνας... «Οτε καὶ τὸν Θηβαῖον Ἐρίανθον (λέγει δ Πλούταρχος ἐν τῷ Λυσάνδρος βίῳ) εἰσηγήσασθαι τὸ μὲν ἀστυ κατασκάψαι, τὴν δὲ χώραν ἀνεῖναι μηλόβοτον. Εἴτα μέντοι, συνουσίας γενομένης τῶν ἡγεμόνων, καὶ παρὰ πότον τινὸς Φωκέως ἀσαντος ἐκ τῆς Εὐριπίδου Ἡλέκτρας τὴν πάροδον, ής ἡ ἀρχὴ

Ἄγαμέμνονος, δι κόρα, ἥλυθον, Ἡλέκτρα, ποτὶ σὰν ἀγρότειραν αὐλάν·

πάντας ἐπικλασθῆναι, καὶ φανῆναι σχέτλιον ἔργον, τὴν οὕτως εὐκλεᾶ καὶ τοιούτους ἄγδρας φέρουσαν ἀνελεῖν καὶ διεργάσασθαι πόλιν». "Ἐνθα δ Κοραῆς. «Καὶ σημειοῦ δτι δις δι Εὐριπίδην ἐλέου ἔτυχον Ἀθηναῖοι, ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ, καὶ τῷ πρότερον ἐν Σικελίᾳ, καὶ συλλογίζου ἐντεῦθεν, ὡς νέε, ἥλικην ἡ παιδεία φέρει ὅνησιν καὶ τοῖς ἔχουσι καὶ τοῖς τῶν ἔχόντων οὐ μόνον πολίταις καὶ συγγόνοις, ἀλλ', δ καὶ μᾶλλον ἀντις θαυμάσειε, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀπογόνοις. Καὶ ἡμεῖς γάρ οἱ ἐπὶ ξένης

ἀλώμενοι τὰ νῦν Ἑλληνες, εἴ τις οἶκτος καὶ κηδεμονία παρὰ τῶν ἀλλογενῶν ἐπικουφίζει τὰς ἡμετέρας ἀτυχίας, τοῖς προγόνοις εἰδέναι χάριν διφείλομεν». Καὶ αὕθις. «Καὶ σημειούσθων τὰ ἑλληνικὰ μειράκια, τῆς παιδείας τὸ χρήσιμον καὶ μιμεῖσθαι τῶν Συρακοσίων μειρακίων τὸ φιλόμουσον προθυμείσθων, μὴ μόνον παιδεύεσθαι σπουδάζοντες, ἀλλὰ καὶ τοῖς παιδεύουσι κατὰ τῶν τῆς παιδείας ἐγχρῶν πάσῃ μηχανῇ συμμαχοῦντες καὶ ἔξαρπτάζοντες οὐκ ἐκ τῶν λατομιῶν, εἰς ἃς ἡδέως ἀν αὐτοὺς, εἴπερ ἐξήν, ἐνεβαλλον οἱ λατομίαις ἐγοικεῖν δίκαιοι, ἀλλ' ἐκ τοῦ Οηριώδους αὐτῶν λάρυγγος, ὃν ὁ προφήτης ἀνεῳγμένῳ τάφῳ παρείκασε». 'Ο Πλούταρχος διηγεῖται δτι ἐν ταῖς πρώταις τῆς νεότητος ὅρμαις, ὁ Θεριστοκλῆς ἦτο ἀνώμαλος καὶ ἀστάθμητος. «Διὰ μιᾶς λέξεως (σημειοῦται ἐνταῦθα ὁ Κοραῆς) οὐκ ἀκόμψως, τῆς Ἀκατάστατος ἐρμηνεύσειεν ἂν ἡ συγήθεια τὸν ἀνώμαλον καὶ ἀστάθμητον. Καὶ τοῦτο μὲν βραχύ· ὃ δὲ μᾶλλον ἐπιστασίας ἀξιον τοῖς παιδευταῖς καὶ διδασκάλοις, τὸ μὴ χρῆναι, τὴν τοιαύτην ἀνωμαλίαν πρόφασιν ποιουμένους, πληγαῖς ρύθμιζειν, ἀλλὰ λόγῳ μᾶλλον πειρᾶσθαι πρὸς τὸ καθεστηκὸς καταρτίζειν τοὺς δυσαγώγους εἶναι δοκοῦντας τῶν νέων». — «Δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς νοῦν ἀποβάπτοντα τροφέρεσθαι τὴν λέξιν». Τὸ χρυσοῦν τοῦτο τοῦ Ζήγνωνος παράγγελμα συγιστᾷ ὁ Κοραῆς εἰς τοὺς γένους ὡς τὰ μάλιστα χρήσιμον· «αἱ γὰρ μὴ εἰς νοῦν βεβαμμέναι λέξεις πληγαὶ μόνον ἀέρος εἰσὶ διάκενοι, οἵας ἐστὶν ἀναγινώσκειν ἐν τοῖς τῶν κακοδαιμόγων γραμματικῶν συντάγμασι». Καὶ ἐν τῷ «ἀρξομαι δὲ λέγειν, δταν μὴ μέλλω λέγειν ἀξια σιωπῆς» παρατηρεῖ ὁ Κοραῆς «σημειούσθων οἱ γένοι τὸ σημειώσεως ἀξιον τοῦ φρονίμου Κάτωνος τόδε παράδειγμα, ὃ καὶ τις τῶν ἡμετέρων παρήγγελλε λέγων «ἢ λέγε τι σιγῆς κρείττον, ἢ σιγὴν ἔχε». Τὸ γὰρ «δττι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔπος ἔλθη» ἀπρονοήτως λέγειν, κυνὶ μᾶλλον ὄλακτοῦντι ἢ λογικῷ ζώῳ προσήκει». 'Αλλ' ὁ νεώτερος Κάτων δὲν ἦτο πάντοτε φρόνιμος· διότι δ μὲν Πλούταρχος ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ δτι «ένδος οἰκέτου καὶ πὺξ τὸ στόμα ἐπαταξεῖν» δ δὲ Κοραῆς παρατηρεῖ «τοῦτο δὲ οὐ καλὸν δὲ Κάτων, οὐδὲ φιλόσοφον· τοῦθ' οὔτε Σωκράτης ἀν ἔπραξεν εὖθ' ὁ τῆς σοὶ φιλτάτης Στοᾶς ἀρχηγέτης Ζήγνων». 'Οσάκις ιστοροῦνται ἔργα παράνομα καὶ ἀδικα, δ φιλοδίκαιος Κοραῆς προθύμως ἀπολογεῖται περὶ τῶν γομίμων τε καὶ δικαίων. «Καὶ τἄλλα δὲ τραχέως προσεφέροντο (οἱ "Εφοροι) καὶ σκληρῶς αὐτοῖς (τοῖς Εἴλωσιν)· διστε καὶ πίνειν ἀναγκάζοντες πολὺν ἀκρατον, εἰς τὰ συσστια παρεισῆγον, ἐπιδειχγύμενοι τὸ μεθύειν οἶδι τοῖς

νέοις». Ταῦτα τοῦ Πλουτάρχου τὰ ρήματα σχολιάζων ὁ Κοραῆς, προστίθησιν. «Ἴνα δηλογότι σωφρονεῖν παρασκευάζωσι τοὺς ἴδεους παῖδας, ἔξιστασθαι τῶν φρενῶν κατηγάγκαζον τοὺς μηδὲν προσήκοντας καὶ μηδὲν ἡδικηκότας· ἀπεναντίως καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ θρησκείᾳ, ὡν ἐν τι τῶν φιλανθρώπων παιδευμάτων ἐστὶ καὶ τὸ «μὴ ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά». Ἀλλ' ὁ χρηστὸς Πλούταρχος, ἐπτοημένος περὶ τὴν λακωνικὴν πολιτείαν πάσῃ τέχνῃ ἐπηλυγάζειν αὐτῆς καὶ τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα απουδάζειν». Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους, διηγεῖται δ Πλούταρχος ὅτι οἱ Σάμιοι, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ἀθηναίων ἀνθυβρίζοντες, ἔστιζον εἰς τὸ πρόσωπον γλαῦκας. «Ἀθηναῖοι στίζοντες Σαμίους (ἀναφωνεῖ ἐνθαδεῖ δ Κοραῆς) καὶ Σάμιοι ἀντιστίζοντες Ἀθηναίους, καὶ ταῦτα οἱ μὲν Περικλέα, οἱ δὲ Μέλισσοι, ἄνδρας ἐνδόξους στρατηγοὺς ἔχοντες, ἐλάνθανον ἑαυτοὺς, οὐχ 'Ελλήνων ἀλλὰ Σκυθῶν ἔργον ποιοῦντες. Θηριώδους γάρ ἐστιν ὥμοτητος, τὸ πολλῶν ἐνυπαρχόντων φύσει κακῶν τῷ πολέμῳ, πλείω τῶν ἀναγκαίων τοὺς πολεμοῦντας προσεξερίσκειν». Ὁ Κοραῆς ἀποστέργει ἴδιας τοὺς φλυάρους καὶ αὐτοσχεδίους ῥήτορας. Ὁ Πλούταρχος λέγει περὶ τινος Φιλοστράτου ὅτι ἦτο «Ἄγηρ εἰπεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν τότε σοφιστῶν ἰκανώτατος» — «Οὐκ ἀν ἀμάρτοις, προσθεὶς καὶ ἀθλιώτατος (προσεπιλέγει δ Κοραῆς)· τοιοῦτοι γάρ οἱ, μηδὲν δέον, ἐξ ἐπιδρομῆς λέγοντες καὶ γράφοντες· βάπτοντας γάρ οὐκ εἰς νοῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς πονηρίας μωρίαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν κάλαμον, ἀνάγκη τοιαῦτα λέγειν τε καὶ γράφειν, οἵα θαυμάζεσθαι μὲν ὑπὸ τῶν αὐτοῖς ὅμοίων μωρῶν, οἰκτείρεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν μόνα τὰ καλὰ θαυμάζειν εἰδότων». «Πίκος γάρ ἀνδρας (γράφει ἀλλαχοῦ δ Κοραῆς) ἐν τῇ Σωκράτους καὶ Ηλάτωνος γεγυμνασμένον παλαίστρᾳ ἐκείνοις μᾶλλον συνῳδὰ τοῖς ἀνδράσι καὶ λέγειν καὶ πράττειν, δποῖα καὶ οὐ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον τῶν παρὰ τοῖς Γάλλοις ἐνδεξῶν τις φιλοσόφων, ἐν τοῖς ἐσχάτοις δεινοῖς ὡν, ἀπεφθέγξατο

Ils m' ont dit. Choisis d'être oppresseur ou victime ;
J'embrassai le malheur, et leur laissai le crime.

τηλικοῦτον ἐμποιεῖν τοῖς καλῶς τραφεῖσι καὶ παιδευθεῖσι δύναται φρόνημα, ὡσθ' εἰλόμην κακὸς μᾶλλον ἀκοῦσαι ποιητὴς, η μὴ γνωστὰ ποιῆσαι τοῖς ἐλληνικοῖς μειρακοῖς διὰ τῆς συνήθους ἡμ. ἐν φωνῇς.

Διάλεξε νᾶσαι, μ' ἔλεγαν, ή τύραννος τῶν ἄλλων,
"Η σφάγιον νὰ γένης σὺ κακῶν ἄλλων τυράννων.
Ἐναγκαλίσθην πρόθυμος ἐγὼ τὴν δυστυχίαν,
Κ' ἀφῆκά τους νὰ χαιρωνται μόνοι τὴν ἀνομίαν.»

Εἰς τὰς σημειώσεις τοῦ Κορινθίου πολλὰ καὶ γρήσιμα δύνανται νὰ εὕρωσι, πρὸς τοῖς διδασκάλοις, καὶ οἱ κήρυκες τοῦ Θείου λόγου. Ἐν τῇ λέξει «ἀγείρειν» παρατηρεῖ δὲ Κορινθίς· «ἴνη δὲ τὸ ἀγείρειν (αἰτεῖν καὶ συνάγειν γρήματα εἰς τὴν λατρείαν θεοῦ τινος) παραπλήσιον τοῖς διὰ δίσκων ἐν τοῖς ιεροῖς ναοῖς διὰ τοὺς ἐν μοναστηρίοις βιοῦντας συναγομένοις χρήμασιν, ἢ καλῶς εἶχεν ἀπὸ τῶν μὴ δεομένων εἰς τὸ παιδείας χρῆζον ἔθνος ἑλληνικὸν μετοχετεύσαντας, εἰς διδασκάλων συντάξεις καὶ βιβλιοθηκῶν κατασκευὰς δαπανᾶν». Καὶ ἐν τῇ φράσει «πολλῶν πάνυ καὶ μακρῶν περιόδων ἐν δῆμα καὶ νεῦμα πίστιν ἔχοντος ἀνθρώπου κυριώτερον ἡγούμενοι» — «σημειούσθων ἀκριβῶς τοῦτο οἱ ἡμέτεροι ιεροκήρυκες· τὸν γὰρ ἄλλοις συμβουλεύειν ἐπαγγελλόμενον τὰ καθήκοντα, αὐτὸν εἶναι χρὴ πρῶτον ἀκριβῆ τῶν καθηκόντων φύλακα. Τούτου δὲ μὴ προσδόντος, δὲ μὲν δημηγορῶν ἀσχημονήσει, ἀγάπης καὶ φιλαγθρωπίας στερούμενος (Α' Κορινθ. ιγ', 1), δὲ δ' ἀκροώμενος ἐπιφωνήσειεν ἃν αὐτῷ τὸ τοῦ Κωμικοῦ

Κάκιστ' ἀπολοίμην, εἴ τι τούτων πείθομαι,
Ὦν εἴπας ἐνταυθοῖ σὺ

καὶ κατεφλυάρησας. Ἐγὼ μὲν γὰρ θεραπείας δεόμενος ἦκον ἐνταυθοῖ, ἐμοῦ σε μᾶλλον ὑγιαίνειν οἰόμενος· σὺ δὲ οὐδὲν ἄρ τίσθ' ἔτερον ή «χαλκὸς ἡχῶν, ή κύμβαλον ἀλαλάζον» ὡς φησιν δ τῶν Χριστιανῶν Δημοσθένης Παῦλος». Ἐπὶ τέλους δὲ Κορινθίς ἀπολογεῖται ὅτι παρεκβαίνει ἐνίστε τοῦ προκειμένου «Καὶ οἵδα μὲν πέρα τοῦ μετρίου ἀπομηκύνων τὰς σημειώσεις, διατρίβων καὶ περὶ τὰ ἀλλότρια τῆς τῶν Πλουταρχείων βίων ἐξηγήσεως· ἀγέχεσθαι δ' ὅμως τῆς τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἀγρίας ἀναγκάζομαι, τῶν ἑλληνικῶν μειρακίων χάριν, ὅπως ἃν κατανοήσειαν οἷα ήν τὰ θρυλούμενα παρὰ τοῖς σχολαστικοῖς Καλλά Γραμματικά, οἵς ἀγαπᾶν αὐτοὺς οἱ κακοδαίμονες ἀνθρωπίσκοι παρακελεύονται, ἀμελοῦντας τῶν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας καλῶν. Εἰσὶ γὰρ ἀτεχνῶς τὰ τῆς ἀφιλοσόφου Γραμματικῆς μαθήματα, κατὰ τὸν Κωμικὸν

Βόρβορος παχὺς,
Καὶ σκῶρ ἀεὶ γῶν· ἐν δὲ τούτῳ κείμενα

πολλὰ τῶν χρησίμων, ἃ μόνη φιλοσοφία καθικά παρέχειν οἶς τε τοῖς διδασκομένοις, χωρίζουσα τοῦ βρεφώρου».

Ταῦτα τὰ κατὰ τὸ προτιμητικόν· αἱ δὲ κριτικαὶ καὶ ἔξηγητικαὶ σημειώσεις εἰς τοὺς Παραλλήλους τοῦ Πλούταρχού Βίου, καίτοι σχετικῶς βραχύτεραι τῶν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους, ἡμιλλόνται πρὸς ἐκείνας κατὰ τὴν σύγεσιν καὶ τὴν διδυδέρκειαν. Ὁ Κοραῆς δὲν ἀντιπαρέθηκεν ἀλλήλοις ἀντίγραφα, ἐποιήσατο δὲν πλείστας δσας καὶ ἐλλογιστάτας διορθώσεις, ἀποκαταστήσας δὲν διλίγχ τέως ἀνεξήγητα χωρία καὶ τὰ μέγιστα προαγαγών τὴν κριτικὴν τοῦ πλούταρχείου κειμένου ἐπανόρθωσιν. Μετὰ τὸν Κοραῆν, οἱ Παραλλήλοι Βίοι ἐξεδόθησαν ἐν συγόλῳ τῷ 1825—1830 ὑπὸ Σχαϊφέρου, τῷ 1839—1840 ὑπὸ Σίντενις, τῷ 1846—1847 ὑπὸ Δοένερ, τῷ 1853—1854 τὸ δεύτερον ὑπὸ Σίντενις, τῷ 1855—1857 ὑπὸ Βεκκέρου, καὶ τῷ 1873—1875 τὸ τρίτον ὑπὸ Σίντενις. Πάντων τούτων τῶν διεφόρων ἐκδοτῶν προεξάρχει ὁ Σίντενις, ὃστις ἀλγθῶς ἡσχολήθη μεῖζον καὶ τελεσφορώτερον τῶν ἄλλων περὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πλούταρχείου κειμένου, πολλοὺς ἀντιβαλὼν κώδικας· ἀλλ' ὅμως εἰσέτι δὲν παρεβλήθησαν ἀκριβέστατα πάντες οἱ τῶν πλούταρχείων βίων κώδικες, καὶ μάλιστα οἱ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μαδρίτου ἀποκείμενοι, περὶ ᾧ ἀξιόλογον συγέταξε πραγματείαν ὁ γάλλος φιλόλογος Graux (1880). "Απαντες οὐδὲν ἦτον οἱ ὕστερον ἐκδόται συνεπιγινώσκουσιν ὅτι αἱ σημειώσεις τοῦ Κοραῆ εἰς τὸν Πλούταρχον εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀριστούργημα κριτικῆς τέχνης, ταύτην δὲ τὴν δημολογίαν φέρουσιν δὲ μόνον οἱ θαυμάζοντες ἄλλα καὶ οἱ ἐπιχρίνοντες τὸν Κοραῆν, ὡς παρατόλμων γραφῶν εἰσηγητήν. Ὁ Σίντενις ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκδόσεως τῶν Παραλλήλων Βίων, λέγει περὶ τοῦ Κοραῆ ὅτι δὲν ἔχει σύγκρισιν πρὸς τοὺς ἄλλους κριτικούς — *vir incomparabilis Ad. Coraēs*, ἐπιδοκιμάζει δὲ πολλὰς ἐκείνου διορθώσεις. Πλὴν τῶν παραλλήλων βίων ἐν συγόλῳ, ἐξέδωκεν δὲ Σίντενις κατ' ἴδιαν μετὰ διεξοδικῶν λατινικῶν σημειώσεων, τοὺς βίους τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Περικλέους καὶ ἄλλων, ἐν τισι δὲ τούτων ἀναγγέλλει καὶ ἐν αὐτῇ τοῦ βιβλίου τῇ ἐπιγραφῇ ὅτι ἐσταχυσλόγησε πολλὰς ἐκ τῶν τοῦ Κοραῆ σημειώσεων. Plutarchi Aristides et Cato maior ex codd. et animadav. instruxit Car. Sintenis. Accedunt Adamantii Corais

annotationes selectae. Lipsiae 1830. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν βίων τοῦ Θεμιστοκλέους (1832) καὶ τοῦ Περικλέους (1835) δὲ Σίντενις ἀσπάζεται τινας τῶν εἰκασιῶν τοῦ Κοραῆ, γράφων συχνὰ «recte Coraes, sic edidi ex felici Corais conjectura, perfecit emendationem Corais, ita correxi cum Corae (πρβλ. σελ. 63, 154, 233 ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους καὶ σελ. 151 ἐν τῷ τοῦ Θεμιστοκλέους). Πολλῷ προθυμότερον καὶ ἐνθουσιωδέστερον ἀποφαίνεται δὲ δημοσιτὸς φιλόλογος Σχαιφέρος, διὸ καὶ αὐτὸς δὲ Κοραῆς ἐν ταῖς εἰς Ἡλιόδωρον σημειώσεσιν καλεῖ «ἄνδρα χριτικῆς Μούσης θτὶ μάλιστα πεπειραμέγον». Οὐ Σχαιφέρος (1764—1840) ἔχει ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ίδιαζουσαν θέσιν. Θεολόγος, νομικὸς, ἰατρὸς, ἐφάμιλλος πρὸς τοὺς πολυίστορας τῆς ἑκκαιδεκάτης καὶ ἑπτακαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἐξέδωκεν ὀλόδηληρον σχεδὸν βιβλιοθήκην Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, "Ομηρον, Σοφοκλέα, Πίνδαρον, Θεόκριτον, Βίωνα καὶ Μόσχον τοὺς βουκολικοὺς, Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον, Τρυφιόδωρον, Ἡρόδοτον, Δημοσθένην, Πλούταρχον, Ἀθήναιον, Λόγγον, τὸ περὶ Συνθέσεως Ὁνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως, τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Φαλαρίδος, τὸ περὶ Διαλέκτων Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου κλ.· ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κορυφαίων συνεργατῶν τῆς ἐν Λονδίνῳ ἐκδόσεως τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Στεφάνου· ἐπεμελήθη τῆς ὑπὸ Τάξις γιγιτές στερεοτύπου ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων· τυγέγραψε λατινιστὶ χριτικὰ μελετήματα· μετέφρασεν ἀνωνύμως εἰς τὴν γερμανικὴν πάμπολλα ἰατρικὰ συγγράμματα — καὶ τί δὲν ἔγραψε, τί δὲν ἐξέδωκεν δὲ ἐξ ἀδιαλείπτων οἰκιακῶν περιπετειῶν καθ' ὅλον τὸν βίον διασπώμενος καὶ περιελκόμενος πολύτλας ἀνήρ; Περιελθὼν εἰς ἕριδας πρὸς τὴν σχολὴν τοῦ Ἐρμάγγου, δὲ Σχαιφέρος ὑπέμεινε παντοίους ἀγῶνας καὶ παντοίας καταδρομὰς, ὃν ἔνεκα κατέστη σφόδρα δεῦροπος πρὸς τὰς δργὰς καὶ τὰς ἕριδας· πρὸς τὸν Κοραῆν ὅμως ἐπεδείξατο ἀνέκαθεν μεγίστην εὐλάβειαν καὶ στοργὴν, ὑπελάμβανε δὲ καὶ ἐκήρυττε τὸν "Ἑλληνα φιλόλογον ὑπατον τῶν συγχρόνων χριτικῶν καὶ ἀληθεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἀγλαῖσμα. Ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ πρώτου τόμου τῆς προμνημονευθείσης τῶν Παραλλήλων Βίων ἐκδόσεως γράφει δὲ φιλέλλην Σχαιφέρος περὶ τοῦ Κοραῆ διλγούς ἀλλὰ λίαν ἐμφαντικοὺς λόγους. «Παρεντίθενται τινα ἐκ τῶν ἀρίστων σημειώσεων τοῦ σεβασμίου γέροντος, οὗ τὴν ἔκδοσιν τῶν Παραλλήλων Βίων εὐχάριστοι οἱ ἐπίγονοι (ώς περιχαρής οἰωνίζομαι) θὰ συγκαταλέξωσιν εἰς τὰ δργανα τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς

ἀκολάστου τῶν βαρβάρων λύσσης Inserentur nonnulla ex egregiis Σημειώσεις venerandi senis, cuius editionem Parallelorum grata posteritas, ut laetus auguror, inter instrumenta humanitatis ab importanti Barbarorum rabie vindicandae numerabit). Ἐν πάσῃ σχεδὸν σελίδῃ τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ πέμπτου τόμου (ἔνθα αἱ σημειώσεις) μνημονεύει ὁ Σχαιφέρος τοῦ Κοραῆ, ἀποκαλῶν αὐτὸν «*vir eximus*», «*vir summus*», «*vir praestantissimus*», «*vir doctissimus*», «*candidissimus senex*», «*vir incomparabilis*» κλ. Ἐν σελίδῃ 319 τοῦ τετάρτου τόμου, παρατηρεῖ· «τὰ μέγιστα λυποῦματι δτι παρ' δλίγοις τῶν ἡμετέρων φιλολόγων εὑρηται ἡ Ἐλληνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Κοραῆ, ἀνεξάντλητος θησαυρὸς παντοῖων ἀρίστων πραγμάτων, οù μόνοις τοῖς Ἐλλησιν ὠφελίμων»· καὶ ἀλλαχοῦ (σ. 423)· «συμφέρει τοῖς φιλολόγοις νὰ ἐπιστήσωσι τὸν νοῦν ἐπιμελῶς εἰς δσα δ Κοραῆς ἐπὶ τοῦ σωθεὶς ἐξαίρετα ἐσημειώσατο, ἐν οἷς μάλιστα διέλαβε περὶ τοῦ δμητρικοῦ σῶς δλεθροῖς, δπερ δὲν θὰ νοήσῃς, ἐὰν ἀγνοῇς τὴν γλῶσσαν τῶν νῦν Ἐλλήνων· καθόλου δὲ, ἐὰν μὴ λάβῃς αὐτὸς ἀνὰ χεῖρας τὰς τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς κρατίστας ἔκδόσεις τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, χαλεπῶς καὶ μόλις θὰ πιστεύσῃς δποῖον καὶ δπόσον θησαυρὸν πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ ἐπεδαψιλεύσατο, ἀντλήσας αὐτὸν ἐκ τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, οὔτινος καταφρονεῖ ἡ τοῦ ἀμαθοῦς ὅχλου ὑπεροψίᾳ (quae ad h. l. Coraës egregia adnotavit, in iis maxime disputata de Homericō σῶς δλεθροῖς, quod non intelligas, nisi calleas Neograecorum linguam, diligenter advertere philologorum aderest. Sed omnino vix credas, nisi praestantissimis viri summi editionibus scriptorum Graecorum ipse utaris, qualem quantumque thesaurum ad cognoscendam veterem graecitatem e recentiori, quam vulgi ignari fastidium contemnit, depromtum manu largissima dispensaverit). Ὁ Πλούταρχος λέγει ἐν βίῳ Κίμωνος· «ἐπεὶ χαλεπόν ἐστι, μᾶλλον δ' ἵσως ἀμήχανον ἀμεμφῆ καὶ καθαρὸν ἀνδρὸς ἐπιδεῖξαι βίον, ἐν τοῖς καλοῖς ἀναπληρωτέον ὥσπερ δμοιότητα τὴν ἀλήθειαν· τὰς δ' ἐκ πάθους τινὸς ἡ πολιτικῆς ἀνάγκης ἐπιτρεχούσας ταῖς πράξεις ἀμαρτίας καὶ κῆρας ἐλλείμματα μᾶλλον ἀρετῆς τινος ἡ κακίας πονηρεύματα, νομίζοντας, οὐ δεῖ πάνυ προθύμως ἐναποσημαίνειν τῇ ἴστορᾳ καὶ περιττῶς, ἀλλ' ὥσπερ αἰδουμένους ὑπέρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἰ καλὸν οὐδὲν εἶλικρινὲς οὐδ' ἀναμφισβήτητον εἰς ἀρετὴν ἥθος γεγονὸς ἀποδίδωσιν». Ὁ Κοραῆς παρατηρεῖ εἰς ταῦτα· «Ολην ταύτην τὴν χρυσῆν περικοπὴν ἀποστηθίζειν χρὴ τοὺς γέους τῆς

έλληνικής γλώσσης σπουδαστάς, ώς φιλανθρωπίας δεῖγμα καὶ δίδαγμα τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Πλούταρχου». Ὁ δὲ Σχαιφέρος προστίθησι. «Καλλίστη τοῦ Κοραῆς ἡ παραίνεσις· τοιούτων καὶ παραπλησίων σοφῶν περικοπῶν βρίθουσι τοῦ Πλούταρχου τὰ πονήματα, ἀλλὰ περὶ τούτων φροντίζουσιν οἱ λεξιθῆραι δσον καὶ οἱ χοῖροι περὶ τῶν μαργαριτῶν». Ὁ Πλούταρχος ποιεῖται ἐνίστε παρεκβάσεις, αἰτούμενος ἐπὶ ταύταις συγγνώμην· ἀλλὰ τοῦ Χαιρωνέως φιλοσόφου αἱ παρεκβάσεις εἶναι ἐκάστοτε χρησιμώταται, τούτων δ' ἔνεκα ἀναφωνεῖ ὁ Κοραῆς. «Οὐ μὰ Διὰ ἄχρηστον, χρηστὲ Πλούταρχε, ἀλλὰ σφόδρα χρησταὶ αἱ παρεκβάσεις σου· ἀνδρῶν γάρ καὶ γυναικῶν Ἐλλήνων γενναῖα φρονήματα γνωρίζουσα τοῖς ἀπογόνοις Κήρυν, δόμοίους ἔχείγοις οὐκ εἰς μακρὰν ἀπεργάσεται· ἡ τῶν σῶν βίων ἀνάγνωσις». Ταύτην τοῦ Κοραῆς τὴν ἀναφώνησιν μεταγράφων δὲ Σχαιφέρος, προσεπάγεται· «εἴθε ταχέως νὰ τελέσῃ τὸν οἰωνὸν δὲ Θεός! Ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τοὺς μὴ Ἐλληνας αἱ παρεκβάσεις αὗται πλείστον θὰ ὠφελήσωσιν, ἐὰν τὰ τοῦ Πλούταρχου ἀναγινώσκωμεν οὐχὶ δπως αὐξήσωμεν περιουσίαν παιδείας συχνότατα ἀγόνου, πολλῷ δὲ τον δπως διέρπωμεν τοὺς τῶν διαφόρων ἀναγνώσεων ῥύπους οἱ λόγιοι κάνθαροι, ἀλλ' δπως περισυλλέγωμεν ἄκρας σοφίας θησαυρὸν πρὸς μόρφωσιν ζήθους (Augurium deus mox fortunet! Sed etiam nobis, qui non sumus Graeci, haec digressiones plurimum proderunt, si Plutarchea hoc consilio legemus, non ut doctrinas persaeppe sterilis copias augeamus, multu minus ut variantium lectionum sordes perreptemus litterati scarabei, sed ut talem summae sapientiae thesaurum convertamus ad mores formandos). Ἀλλαχοῦ δὲ Σχαιφέρος στηλιτεύων τοὺς «τετυφωμένους» καὶ «δαιμογῶντας» κριτικοὺς, δσοι δλιγωροῦσι τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κοραῆς, προτρέπει πάντας τοὺς μὴ «φρυαγματίας καὶ κενοδόξους» λογίους νὰ μελετῶσι τὰς σοφὰς ἐρμηνείας τοῦ «ἐξόχου Ἐλληνος». ἐνίστε δὲ ἐπὶ τοσοῦτον προβαίνει θέρμης, ὥστε προτιμᾶ τὴν δεῖνα διόρθωσιν τοῦ Κοραῆς ἀντὶ τῶν γραφῶν ἀπάντων τῶν κωδίκων. Ἀλλ' οὐχὶ τυφλῶς καὶ ἀσκέπτως ἀκολουθεῖ κατόπιν τοῦ Κοραῆς· τινὰς τῶν διορθώσεων ἔχείγου ἀποστέργει, γράφων «*ipso assentior ἢ nolle Coraēs haec suspectasset; nam sunt sanissima*». Λέγει παν δὲ Κοραῆς· «τοῦτο γάρ ἐσύμφερε μάλιστα, χρηστὲ Πλούταρχε, τοῖς γερομένοις τὰς θυσίας Ἱερεῦσι Ἄρωμαίων καὶ μάντεσιν» — ἐνθα δὲ Σχαιφέρος «ἀληθῆ ταῦτα, ἀλλὰ τὸ «ἐσύμφερεν» εἶναι τοῦ ῥωμαϊκοῦ κόμματος, προσῆλιτρ δὲ τῷ λόγῳ ἀπροσαιρέτως περιέπεσεν εἰς τὸ ἀμάρτημα τοῦτο δὲ Κοραῆς».

δ' ἄλλως δρθοεπῶς καὶ κομψῶς ἔκάστοτε ἐλληνίζων». Ο Κοραῆς παραπέμπει που εἰς τὴν 124 καὶ 186 σελίδα τοῦ Προδρόμου τῆς «Ἐλληνικῆς Βιβλιοθήκης»· δ Σχαιφέρος διορθοῖ εὐπρεπῶς τὴν παραπομπὴν, λέγων δτι αὗτη εἶναι ἡμαρτημένη, διότι ἔδει νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸν Ἰσοχράτην καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Πρόδρομον, δπερ μαρτυρεῖ μεθ' ὅπόσης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας δ γερμανὸς φιλόλογος περιειργάζετο τοῦ Κοραῆ τὰς ἔκδόσεις. Πλὴν τοῦ Σχαιφέρου, καὶ ἄλλοι γερμανοὶ καθηγηταὶ, δ δνομαστὸς ἔκδότης καὶ ἑρμηνευτὴς τῶν Ἰστοριῶν τοῦ Ἡροδότου, Baehr, καὶ δ διασημότατος ἀρχαιολόγος Schoemann, ἔκεινος μὲν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ βίου τοῦ Ἀλκιβιάδου (1822), οὗτος δὲ ἐν τῇ τοῦ "Ἀγιδος καὶ τοῦ Κλεομένους" (1839), ποιοῦνται μετ' ἔγκωμίων λόγον τοῦ Κοραῆ. Ο Baehr ἐν σελίσι 137, 217, 228, 249, 251, 255 καὶ ἄλλαχοῦ ἐπιχροτεῖ εἰς τὰς διορθώσεις τοῦ Κοραῆ· «Reiskius infeliciter, felicius mutavit Corajus» «bene exponit Corajus» «bene explicat Corajus» «ita ex Coraji emendatione» «Corajo obtemperavi, codicibus omnibus Parisinis suadentibus· ἐρευνήσας ἔξ ἐν Παρισίοις κώδικας τοῦ Πλουτάρχου, εὑρεν δ Baehr δτι πολλὰς τούτων γραφὰς ηντύχησεν δ Κοραῆς νὰ προμαντεύσῃ. Ο δὲ Schoemann ἐν σελ. 83, 84, 146, 149, 151, 161, 183 κλ. ἐπαινῶν τὰς «δρθοτάτας τοῦ σοφωτάτου Κοραῆ ἐρμηνείας» μεταγράφει αὐτόθεν ἀφθόνως πλῆθος σημειώσεων (περὶ τοῦ «φενακίζω», «στραγγαλίζω» κλ.). Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἔξεδόθησαν ὑπὸ γάλλων φιλολόγων Bélo ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου, μετὰ τῶν σημειώσεων τοῦ Κοραῆ. «Plutarque, vie d' Alexandre, edition classique sur le texte de Coray par Bétolaud. Paris 1876» — «Plutarchi Marius secundum editionem Coraii etc. edidit Ad. Regnier. Paris 1877». Θὰ ἐμηκύνομεν ὑπὲρ τὸ δέον τὸν λόγον ἀν νῦν ἐπεγειροῦμεν νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιχρίσεων, δσας διαπρεπεῖς γερμανοὶ καθηγηταὶ κατεχώρισαν εἰς περιοδικὰ φιλολογικὰ συγγράμματα καὶ ἐφημερίδας, ἐπὶ πᾶσι δὲ εἰς τὴν «Φιλολογικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἱένης» (1810) καὶ εἰς τὰς «Γοτιγγείους Φιλολογικὰς Εἰδήσεις» (1813). Αἱ ἐπιχρίσεις αὗται εἶγαι ἐν συνδλῷ καὶ φιλόφρονες καὶ εὔμενεῖς καὶ φέρουσι δόξαν τῷ Κοραῆ· μία δὲ τούτων τῶν διατριβῶν, ἡ τῶν «Γοτιγγείων Εἰδήσεων» μετηνέχθη ἐν ἐλληνικῇ μεταφράσει καὶ εἰς τὸν «Λόγιον Ἐρμῆν» τοῦ 1816. "Οτι ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κοραῆ ὑπάρχουσιν οὐκ δλίγαι ἐτυμολογικαὶ, συντακτικαὶ, διαλεκτικαὶ καὶ ἄλλαι θεωρίαι, ἃς ἡ πρόδοσ τῆς γραμματικῆς ἐπιστήμης

ἀπέδειξεν ἡδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον ἀστηρίχτους, οὐδεὶς δὲ διαμφισθῆτων. Παραδείγματος χάριν, δὲ Κοραῆς διδάσκει ὅτι τὸ παρὰ 'Ρωμαίοις dormio (χοιμῶμαι) ἐγένετο παρὰ τὸ δέδερμα, τὸ salio παρὰ τὸ ἀλλω, τὸ terminus παρὰ τὸ τέρμα, τὸ senex παρὰ τὸ «ἕνος» προσθήκη τοῦ σ, τὸ clientes παρὰ τὸ «αλύω». Τούτων πάντων τὴν γένεσιν ἄλλως ἔρμηνεύει σήμερον ἡ συγκριτικὴ γλωσσολογία. 'Ο Κοραῆς ἐδόξαζεν, ὡς οἱ παλαιοὶ καὶ πολλοὶ αὐτῷ σύγχρονοι λόγιοι, «ὅτι ἡ Τυρρηνῶν φωνὴ τῆς τῶν Ἑλλήνων παραφυάς ἦν καὶ οἶονελ μισθύμιον ταύτης καὶ τῆς τῶν Λατίνων». Κατὰ τὸν Κοραῆν, πρῶτος δὲ Μενανδρος «ἔσικε καινοτομῆσαι τὴν, μάρτυν, αἰτιατικήν»· ἀλλὰ πρὸ τοῦ Μενανδρου, εὑρηται ἡ αἰτιατικὴ μάρτυν ἐν τῷ ἐλεγείῳ τοῦ Σιμωνίδου εἰς τὴν μάχην τὴν ἐν Πλαταιαῖς. Πολλαὶ λέξεις, αἵτινες ἐπὶ Κοραῆ ἥσαν ἡ σύδαιμως ἡ ἀτελῶς καταχεχωρισμέναι ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς, φέρονται νῦν ἐν τῷ Θησαυρῷ 'Ἐρρίκου τοῦ Στεφάνου ἀκριβῶς ἀναγεγραμμέναι καὶ ἡρμηνευμέναι. Δὲν ισχύει πλέον σήμερον τὸ πρὸ διγένοικοντα ἐνικυτῶν ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένον ὅτι ἡ πληθυντικὴ δνομαστικὴ ναῦς, ἀπαντᾶ παρὰ μόνῳ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ καὶ ὅτι τὸ μὲν συγκριτικὸν τοῦ ἀθρόος εὑρηται παρ' ἐνὶ καὶ μόνῳ δοκίμῳ συγγραφεῖ, τῷ Ξενοφῶντι, τὸ δὲ ὑπερθετικὸν, παρὰ μόνῳ τῷ Πλουτάρχῳ. Τοιαῦται μικραὶ παραδρομαὶ καὶ ἐλλείψεις ἥσαν ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἀναγκαῖσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρακολούθημα τῆς ἐνδείας τελείων καθόλου τε καὶ ἐπὶ μέρους λεξιῶν, τελείων γράμματικῶν καὶ ἄλλων παντοδαπῶν ἐπικουρικῶν βιβλίων, ὡν εὐποροῦσιν οὕτως εἰπεῖν ἐν χλιδῇ οἱ νῦν φιλολογοῦντες. Σήμερον, πᾶς ἔχοστος λόγιος τῇ βιογρείᾳ τῶν ἐννέα κολοσσιαίων τόμων τῆς ἐν Παρισίοις ἐκδόσεως τοῦ «Θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης», ἐλλείψει δὲ τούτου τῇ βιογρείᾳ τῶν λεξιῶν τοῦ Πάσσοβ καὶ τοῦ Σκότ καὶ Λίθελ καὶ τῶν δύο τοῦ χριστιανικοῦ καὶ βυζαντινοῦ ἐλληνισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Σοφοκλέους, δύναται εὐχερῶς ὅμα καὶ ἀπόγως νὰ συλλέξῃ σωρείαν διηχριβωμένων μαρτυριῶν καὶ παραθέσεων ἐκ τοῦ δοκίμου καὶ τοῦ παρηκμαχότος ἐλληνισμοῦ. 'Ο Κοραῆς ὅμως διετέλει πάντη ἐστερημένος τοιούτων πλουτικαρέγων καὶ πολυτελῶν ἐφωδίων, ὥφειλε δὲ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸ ἐλλιπέσ καὶ ἀτελέστατον λεξικὸν τοῦ Συείδέρου, εἰς τὸ Γλωσσάριον τοῦ Δουκαγγίου καὶ εἰς τὰς παλαιὰς καὶ μεστὰς σφραγίδατων ἐκδόσεις τῶν λεξιῶν τοῦ Ἡσυχίου, τοῦ Σουΐδα καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, καὶ εἰς τὰς ἄλλας γλισχροτάτας τότε πηγάδες.